

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

***І.В. Ксьонжик, кандидат економічних наук
Миколаївський національний аграрний університет
Ю.О. Волович, магістр
Миколаївський національний аграрний університет***

Розглянуто механізм створення і поширення сільськогосподарськими підприємствами нововведень із врахуванням національних особливостей, різноманітних форм і джерел фінансування.

Інноваційна діяльність, ринкові умови, сільськогосподарські підприємства, інноваційна політика.

Аналіз сучасної економічної діяльності суб'єктів аграрного господарювання свідчить про те, що високих результатів підприємства можуть досягати лише за умови систематичного і цілеспрямованого новаторства, націленого на пошук можливостей, які відкриває середовище господарювання щодо виготовлення і впровадження інноваційних видів товарів, виробничих і транспортних засобів, освоєння нових ринків і форм організації виробництва. Це передбачає особливий стиль господарювання, в основі якого – орієнтація на нововведення, систематична і цілеспрямована інноваційна діяльність [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань теорії і практики інноваційної діяльності притаманне науковим працям таких зарубіжних учених, як Г. Александер, Дж. Бейлі, В. Беренс, Д. Бессант, Г. Бірман, Р. Брейлі, П. Гардинер, Д. Дойл, С. Майєрс, Г. Менкью, К. Найт, Р. Нельсон, К. Павітт, М. Портер, Р. Ротвелл, Б. Санто, Д. Тідд, Р. Фостер, К. Фрімен, У. Шарп, І. Шумпетер, Г. Хамел, В. Хіпель, Р. Холт та ін. Вагомий внесок в економічну теорію і методологію інноваційної діяльності зробили вітчизняні вчені Л. Антонюк, Ю. Бажал, І. Бланк, І. Бондар, І. Буднікевич, В. Геєць, М. Долішній, О. Лапко, І. Лукінов, А. Пересада, С. Покропивний, П. Саблук, В. Савчук, В. Семиноженко, І. Школа, В. Хаустов, Д. Черваньов та ін. Разом з тим, питання розвитку інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств у розрізі регіонів України, висвітлені недостатньо.

Мета дослідження – узагальнення, висвітлення і аналіз теоретичних аспектів інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств у розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням інноваційної діяльності є модернізація і структурна перебудова всієї економіки, що є основним критерієм розвитку регіонів. Інновації є необхідною умовою роз-

вितку сільськогосподарського виробництва, підвищення якості та збільшення кількості продукції, появи нових товарів і послуг. У ринкових умовах інновації охоплюють всю економіку, включаючи продуктивні сили (засоби виробництва, навчання працівників) і виробничі відносини (форми і методи управління, поділ, спеціалізація і кооперація праці) [2]. Механізм створення і поширення нововведень, маючи суттєві національні особливості, охоплює три загальні складові: систему державної підтримки фундаментальних і пошукових досліджень; різноманітні форми й джерела фінансування і непрямого стимулювання досліджень; максимальне стимулювання малого інноваційного підприємництва та його підтримку. Інноваційна політика держави спрямована на господарське використання науково-технічного потенціалу, на зміцнення внутрішніх зв'язків у науково-технічному комплексі. Формування інноваційної політики у сільському господарстві пов'язано, насамперед, з переорієнтацією системи державного регулювання на всебічне заохочення аграрного підприємництва і приватної ініціативи.

Набір методів і засобів державної інноваційної політики досить вагомий. Йдеться про стимулювання інноваційної активності аграрного бізнесу; коригування податкового, ліцензійного законодавства, амортизаційних відрахувань, регулювання запровадження передових технологій; зняття ряду обмежень щодо охорони навколишнього середовища; різні форми підтримки міжорганізаційної кооперації та малого інноваційного бізнесу [6].

Природною умовою реалізації інноваційної політики в АПК є оздоровлення економічного середовища, у якому виробничі сільськогосподарські підприємства і корпорації організовують інноваційне відтворення, застосовують новітні технології та техніку, прогресивні форми організації праці, виробництва, маркетингової діяльності, розроблені за допомогою прикладної науки та проектно-пошукової роботи. Економічна база мусить бути такою, щоб стимулювати інноваційний процес на всіх його стадіях: від зародження нової ідеї до її реалізації у новій техніці, технології та використанні в процесі відтворення [3].

Сучасний механізм інноваційного процесу характеризується зростанням ролі регіональної складової. Певна фінансова самостійність сільських територій, можливість розпоряджатися місцевими ресурсами, відповідальність місцевих органів влади за соціальний розвиток, створюють необхідну економічну основу і мотиви для ефективних дій стосовно регулювання і підтримки інноваційно-інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств.

Саме тому, останнім часом велике значення надається регіональній інноваційній політиці, як важливому чиннику економічного і соціального розвитку країни. Інноваційна привабливість сільських територій трактується як комплекс умов, що формують сприятливе середовище для інноваційних процесів у регіоні, зокрема: можливість впровадження наукових і науково-технічних розробок у виробництво, ефективність освоєння інно-

ваційних проектів, рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності, ступінь розвитку інноваційної інфраструктури.

Одним із основних чинників, що впливає на ефективність формування інноваційної політики на сільських територіях, є інноваційний потенціал сільськогосподарських підприємств, який визначає рівень інноваційних можливостей суб'єктів господарської діяльності певної територіальної одиниці регіону. Інноваційний потенціал регіону це основа для проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, проектно-конструкторських і технологічних робіт, які сприяють розв'язанню наукових, науково-технічних, соціально-економічних і екологічних проблем на різних рівнях (державному, регіональному, галузевому).

Реалізація інноваційної політики сільських територій ґрунтується на комплексному забезпеченні інноваційних процесів, спрямованих на підвищення їх ефективності, а саме: фінансовому, організаційному, матеріально-технічному, кадровому. Ефективне протікання інноваційних процесів у регіоні залежить від таких основних чинників, як економічні, технологічні, організаційно-управлінські, правові, професійної підготовки кадрів. Їх вплив залежить від спільних зусиль держави, регіональних органів влади та, власне, сільськогосподарських підприємств [7].

Регіональна інноваційна політика розвитку сільських територій є складовою частиною економічної політики держави. Оскільки використання інновацій може забезпечити сільськогосподарським підприємствам надприбутки, місцеві органи влади мають бути зацікавлені у підвищенні рівня регіонального інноваційного потенціалу та інтенсифікації інноваційної активності. Фінансове регулювання інноваційного розвитку сільських територій багато в чому визначається його господарською структурою і орієнтується на вирішення територіальних проблем. Створення сприятливих умов для підтримки інноваційних сільськогосподарських підприємств у регіоні може включати бюджетну підтримку (цільове бюджетне фінансування, законодавче забезпечення підтримки інноваційної сфери), застосування податкових пільг (спеціальний режим оподаткування, податкові канікули, зменшення єдиного податку), кредитну підтримку підприємств (фонди фінансового лізингу, венчурні фонди), створення регіональної інфраструктури (бізнес-інкубатори, технопарки, навчально-консультативні центри тощо), впровадження територіальних інноваційних програм і проектів [1].

В основу регіональної інноваційної політики покладені такі принципи: пріоритет інновацій над традиційним виробництвом сільських територій; забезпечення правової охорони інтелектуальної власності; сприяння розвитку конкуренції в інноваційній сфері; гнучкість інноваційної політики, інтеграція науки, освіти і підприємницької діяльності; забезпечення розвитку інноваційного аграрного підприємництва; сприяння розвитку міжрегіонального і міжнародного наукового співробітництва [7].

Зміни, що відбулися у сфері наукової і науково-технічної діяльності за останні 20 років, відповідають умовам слабкої державної інноваційної політики: кількість працівників основної діяльності скоротилася втричі по-

рівняно з 1990 р., а організацій, які виконували науково-технічні роботи – удвічі.

З метою забезпечення сприятливих умов, науковим і науково-технічним установам для підвищення їх ефективності і виконання головних функцій необхідно збільшити валові видатки на одного науковця до 2015 р. до 60 тис. грн.

За період, починаючи з 1990 р., структура джерел фінансування науково-технічних робіт була нестабільною: з держбюджету фінансувалося 20,7–50,2 % їх загального обсягу; частка власних коштів зросла майже втричі (з 9,6 до 27,5 %). Про зменшення рівня конкурентоспроможності наукових розробок свідчить суттєве скорочення питомої ваги коштів замовників сільськогосподарських підприємств України (з 55,3 до 0,9 %). Високий рівень фінансування наукової діяльності з боку держави і зменшення його з боку замовників свідчить про недостатню комерціалізацію спеціалізованої науково-технічної діяльності.

Аналіз показників інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні доводить факт запізнення інституційної перебудови в територіально-господарському комплексі, яке проявляється у незначній диверсифікації джерел фінансування, недостатній задіяності таких ринкових механізмів, як залучення коштів інвесторів (вітчизняних та іноземних) для підвищення конкурентоспроможності бізнесу через збільшення його інноваційного спрямування, слабкій підтримці інноваційних процесів місцевою владою, незначному інтересі з боку ринкової інфраструктури.

Нинішній стан національної економіки характеризується недостатнім рівнем комерціалізації результатів наукових досліджень і слабкими ефективними зв'язками науки і виробництва, повільним і безсистемним розвитком мережі сучасних інноваційних структур (технопарків, бізнес-інкубаторів, венчурних фірм), інших організацій інноваційної інфраструктури [7]. Тому, вибудовуючи стратегію подальшого розвитку науково-технічної сфери, відповідно до стратегічних цілей соціально-економічної політики розвитку сільських територій, держава має виходити з доктрини про те, що фінансування науки і техніки – це капіталовкладення у майбутнє, і тому вся система її фінансово-економічної підтримки зобов'язана забезпечувати рівень розвитку сфери НДДКР відповідно до довгострокових національних інтересів. Такий підхід визначає і основні принципи побудови механізму управління науково-технічним потенціалом держави: визначення та законодавче закріплення пріоритетів у галузі науки і техніки; державна підтримка фундаментальних і тривалої дії прикладних досліджень, що мають загальнодержавне значення; збільшення питомої ваги витрат приватного сектору на проведення прикладних досліджень [5, с. 123–127].

Особливу увагу слід акцентувати на необхідності, по-перше, вибору напрямів міжнародного науково-технічного та інноваційного співробітництва країни, яке базується на можливостях посісти гідне місце у світовому науковому просторі. За оцінками експертів, можливості української науки використовуються на 5 % та водночас є безперечні свідчення актуальнос-

ті багатьох вітчизняних розробок і можливості їх комерціалізації з виходом на світові ринки високотехнологічної продукції. Сільські території України мають значний науково-технічний потенціал, проте, існують і проблеми, пов'язані з неможливістю фінансування широкого фронту науково-технічних робіт та певного маневрування на світовому ринку науково-технічної продукції і технологій.

По-друге, для ефективної реалізації економічного потенціалу України необхідно виявити перспективні географічні сектори науково-технічного та інноваційного співробітництва, а також організаційні форми і змістовні напрями співробітництва з кожним із партнерів, виходячи з їх специфіки, здатності запропонувати їм високотехнологічну продукцію. При цьому слід враховувати:

- успадковані науково-технічні та інноваційні зв'язки з країнами близького зарубіжжя;
- можливості відновлення таких зв'язків із країнами Східної Європи;
- необхідність інтеграції України в ЄС;
- можливості двосторонньої взаємодії з країнами, що є світовими технологічними лідерами;
- необхідність участі у дво- та багатосторонніх інноваційних проектах;
- поширення всіх форм міжнародного науково-технічного обміну від трансферу технологій до обміну спеціалістами [2].

Для успішної реалізації інноваційної діяльності сільськогосподарськими підприємствами, органам місцевої і державної влади варто створювати:

1. Спеціальні території пріоритетного розвитку, де запроваджується спеціальний режим інвестиційно-інноваційної діяльності з метою освоєння випуску нових видів інноваційної продукції.

2. Високотехнологічні виробництва і нові робочі місця.

3. Науково-технічні зони, де діє офіційний правовий режим, орієнтований на розвиток наукового і виробничого потенціалу сільських територій шляхом стимулювання фундаментальних досліджень з подальшим впровадженням наукових розробок у виробництво. Крім того, варто реалізувати механізми позабюджетного стимулювання науково-технічного прогресу, передусім, механізми довгострокового кредитування через інструменти рефінансування комерційних банків, створення для цього Національного банку реконструкції і розвитку, а також державної іпотечної банківської установи [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що предметом подальших наукових пошуків неодмінно мають бути розроблені методичні і організаційні інструменти фінансового регулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, особливо із врахуванням специфіки розвитку соціальної інфраструктури окремих сільських територій; розроблені дієві механізми практичного застосування інновацій.

Список літератури

1. Башкатова С.В. Роль інновацій в економічному розвитку регіонів / [Електронний ресурс] / С.В. Башкатова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/SND/Economics/13_bashkatova%20s.v..doc.htm
2. Волкова О.І. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. / О. І. Волкова. – К. : Професіонал, 2009. – 345 с.
3. Запоточний І.В. Державне регулювання регіональної економіки / І.В. Запоточний ; за заг. ред. В. І. Захарченка. – Харків–Львів–Одеса : Одиссей, 2009. – 592 с.
4. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : Академія, 2008. – 400 с.
5. Карпов В.І. Інноваційний потенціал України та країн ЄС / В. І. Карпов. – Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 123–127.
6. Основи економічної теорії: політекономічний аспект : підруч. / відп. ред. Г. Н.Климко. - 4-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2012. – 615 с.
7. Хвесик М.А. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка : навч. посіб. / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. – К. : Кондор, 2008. – 344 с.

Рассмотрен механизм создания и распространения сельскохозяйственными предприятиями нововведений с учетом национальных особенностей, различных форм и источников финансирования.

Инновационная деятельность, рыночные условия, сельскохозяйственные предприятия, инновационная политика.

The mechanism of creation and distribution of agricultural enterprises innovation, taking into account national circumstances, various forms and sources of funding.

Innovation, market conditions, agricultural enterprises, innovation policy.